

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/162/2005

PREZYDENTURA ALEKSANDRA KWAŚNIEWSKIEGO - BILANS SUKCESÓW I PORAŻEK

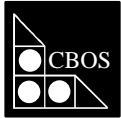
KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, PAŹDZIERNIK 2005

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2005 roku

PREZYDENTURA ALEKSANDRA KWAŚNIEWSKIEGO - BILANS SUKCESÓW I PORAŹEK

- ❑ Większość Polaków (65%) uważa, że Aleksander Kwaśniewski dobrze wykonywał swoje prezydenckie obowiązki. Przeciwnego zdania jest nieco więcej niż co czwarty badany (27%).
- ❑ Niemal połowa respondentów (45%) twierdzi, że dotychczasowa działalność prezydenta nie była dla nich żadnym zaskoczeniem - ani pozytywnym, ani negatywnym. Według nich Aleksander Kwaśniewski sprawował urząd głowy państwa mniej więcej tak, jak się tego spodziewali. Dla co szóstego Polaka (17%) prezydentura ta okazała się pozytywną niespodzianką, a co trzeci (32%) przeżył w tym względzie rozczarowanie.
- ❑ Prezydent Kwaśniewski najlepiej sprawdził się jako reprezentant Polski za granicą - 78% badanych pozytywnie oceniło jego działalność w tym zakresie. Trochę więcej wątpliwości wzbudza słuszność podejmowanych przez niego decyzji: ponad połowa respondentów (53%) uważa, że zwykle były one właściwe, natomiast co piąty (21%) jest przeciwnego zdania. Niemal równoliczne są głosy osób sądzących, że Aleksander Kwaśniewski podejmując decyzje nie wyróżniał interesów żadnej z sił politycznych (37%), i twierdzących, iż przy podejmowaniu takich decyzji kierował się przede wszystkim interesami sił politycznych, z których się wywodzi (39%).
- ❑ Połowa badanych (51%) uważa, że - zgodnie z wyborczym hasłem Aleksandra Kwaśniewskiego - po dziesięciu latach sprawowania przez niego najwyższego urzędu w państwie można go nazwać prezydentem wszystkich Polaków. Niewiele mniej osób (43%) jest przeciwnego zdania.
- ❑ Prezydentura Aleksandra Kwaśniewskiego, zdaniem ankietowanych, przyniosła najwięcej korzyści bogatym obywatelom, a w dalszej kolejności również osobom z wyższym wykształceniem, prywatnym przedsiębiorcom oraz ludziom związanym z byłą PZPR. Najwięcej stracili natomiast w tym okresie - w opinii respondentów - bezrobotni, emeryci, renciści, oraz robotnicy.
- ❑ Gdyby polskie prawo konstytucyjne dopuszczało możliwość pełnienia funkcji prezydenta więcej niż dwie kadencje, to Aleksander Kwaśniewski jako ewentualny kandydat do sprawowania tego urzędu mógłby liczyć na poparcie jednej trzeciej społeczeństwa (32%).

Dobiega końca druga i - zgodnie z polskim prawem konstytucyjnym - ostatnia kadencja prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego. Warto przypomnieć, że wybór jego osoby na urząd głowy państwa w 1995 roku społeczeństwo polskie przyjęło z mieszanymi uczuciami - wprawdzie głównie z zadowoleniem (36%), ale również z obawą (32%)¹. Wygrana Aleksandra Kwaśniewskiego w wyborach rozbudziła również znaczne oczekiwania społeczne. Panowało wówczas niemal powszechne przekonanie, że nowo wybrany prezydent powinien zająć się przede wszystkim problemami związanymi z szeroko rozumianą poprawą warunków bytu całego społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem konkretnych jego grup. Najważniejszym zadaniem, przed jakim - w opinii społeczeństwa - stanął wówczas nowo wybrany prezydent, było zmniejszenie bezrobocia. Ponad połowa respondentów (53%) spodziewała się, że wybór Aleksandra Kwaśniewskiego na ten urząd spowoduje wzrost zatrudnienia w Polsce. Dość duże grupy respondentów wiązały z nową głową państwa nadzieje na zwiększenie budownictwa mieszkaniowego, jak również przyspieszenie reform systemu ubezpieczeń społecznych oraz opieki zdrowotnej².

Na realizację swoich przedwyborczych obietnic oraz na spełnienie społecznych oczekiwań prezydent Kwaśniewski miał dwie kadencje - czyli dziesięć lat. We wrześniowym badaniu³, podsumowującym działalność Aleksandra Kwaśniewskiego jako prezydenta, postanowiliśmy sprawdzić, w jakim stopniu wywiązał się on w tym czasie z tego obowiązku, oraz jak dalece słuszne były uczucia radości towarzyszące społeczeństwu po jego wyborze na urząd głowy państwa i czy zasadne okazały się społeczne obawy towarzyszące tej elekcji.

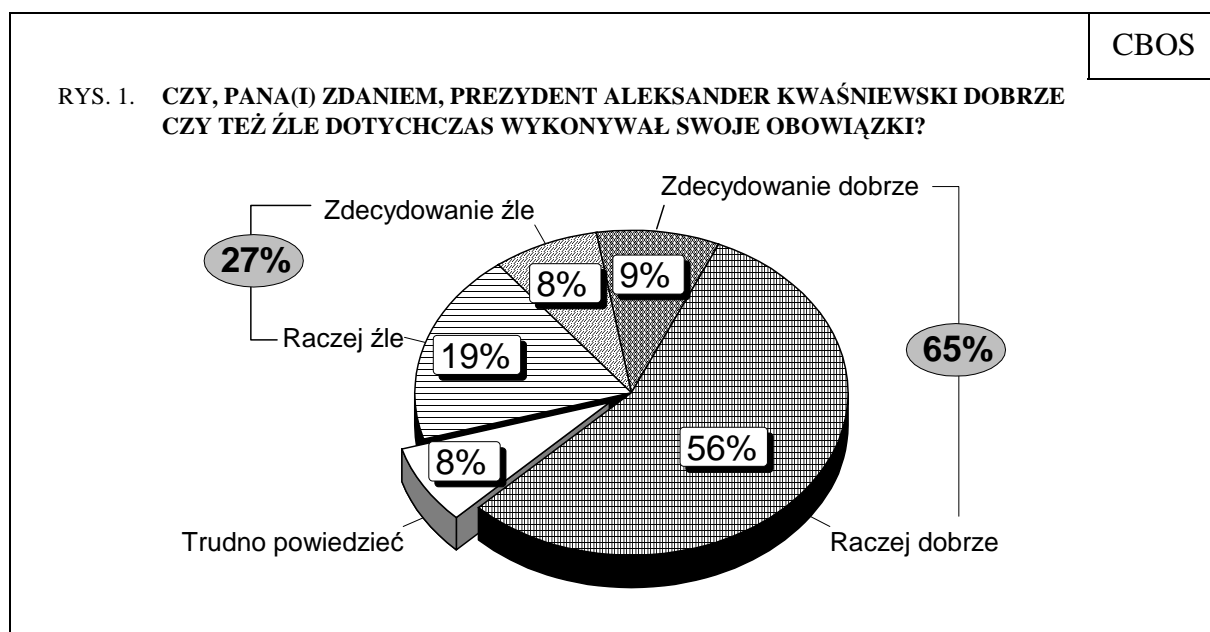
¹ Zob. komunikat CBOS: „Reakcje na wyniki II tury wyborów prezydenckich ♦ Opinie o prezydenturze Lecha Wałęsy i przyszłej prezydenturze Aleksandra Kwaśniewskiego”, grudzień '95.

² Zob. komunikat CBOS: „Społeczne nadzieje związane z prezydenturą Aleksandra Kwaśniewskiego”, grudzień '95.

³ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (184) zrealizowano w dniach 14-18 września 2005 roku na 1028-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności Polski.

OGÓLNA OCENA PREZYDENTURY ALEKSANDRA KWAŚNIEWSKIEGO

Bilans osiągnięć kończącej wkrótce swoje urządowanie głowy państwa wypada dość pozytywnie. Niemal dwie trzecie badanych (65%) uważa, iż Aleksander Kwaśniewski jako prezydent dobrze wykonywał swoje obowiązki. Przeciwnego zdania jest nieco więcej niż co czwarty respondent (27%).

Jednak oceny podsumowujące prezydencką działalność Aleksandra Kwaśniewskiego są wyraźnie gorsze niż noty osiągnięte przez niego we wcześniejszych badaniach - oceniających kolejne etapy sprawowania przez niego najwyższego urzędu w państwie. Warto przypomnieć, że po pierwszej kadencji zadowolenie z prezydentury wyrażało ponad trzy czwarte Polaków (78%), a tylko co siódmy (15%) był z niej niezadowolony. Obecny poziom notowań przypomina ten z października 1996 roku, kiedy to badani oceniali urzędującego prezydenta rok po jego pierwszej elekcji.

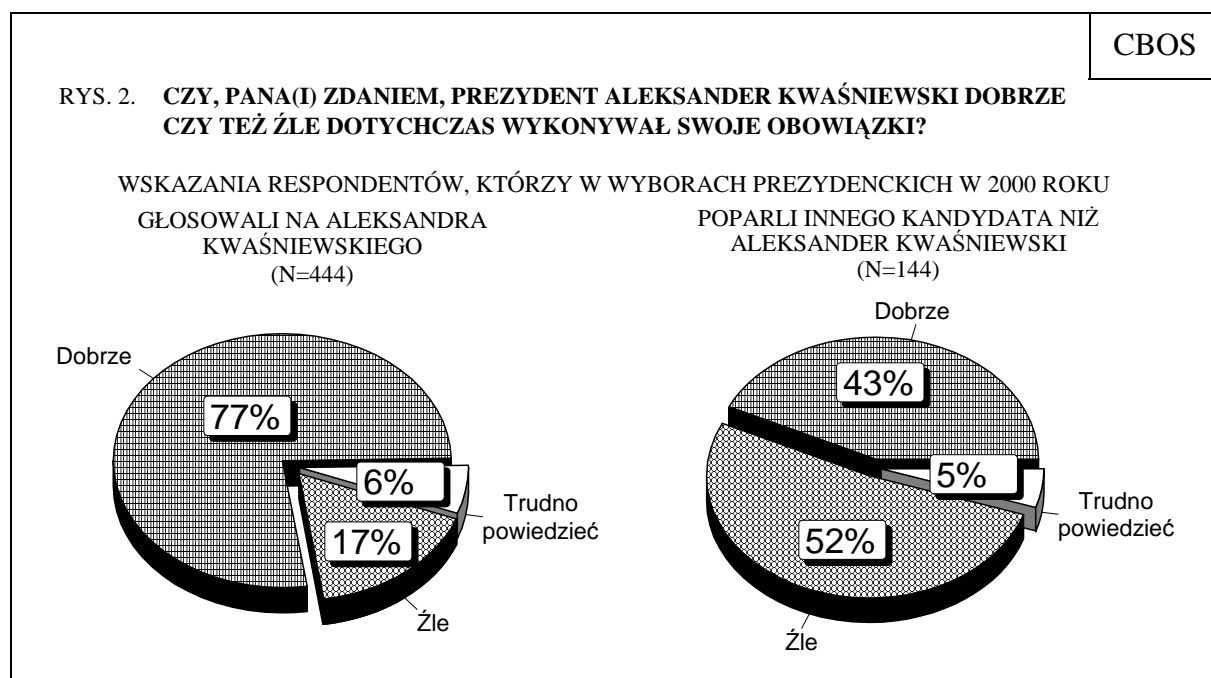
Tabela 1

Czy, Pana(i) zdaniem, prezydent Aleksander Kwaśniewski dobrze czy też źle dotychczas wykonywał swoje obowiązki?	Wskazania respondentów według terminów badań							
	X 1996*		I 1999*		XI 2000*		IX 2005	
	w procentach							
Zdecydowanie dobrze	12	64	18	77	22	78	9	65
Raczej dobrze	52		59		56		56	
Raczej źle	17	22	9	11	11	15	19	27
Zdecydowanie źle	5		2		4		8	
Trudno powiedzieć	14		12		7		8	

* Pytanie miało formę czasu teraźniejszego

Zadowolenie z prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego wyrażają przede wszystkim badani o lewicowych i centrowych poglądach politycznych, mający co najmniej średnie wykształcenie oraz zadowoleni ze swego statusu materialnego. Zdecydowanie bardziej krytyczni w tych ocenach są respondenci deklarujący poglądy prawicowe, z wykształceniem podstawowym oraz uzyskujący niskie dochody.

Pozytywne oceny dotychczasowej prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego zdecydowanie przeważają ponadto w grupie tych respondentów, którzy w wyborach prezydenckich w 2000 roku właśnie na niego oddali swój głos. Natomiast wśród tych, którzy wówczas typowali innego kandydata na urząd głowy państwa, przeważają negatywne opinie o prezydenturze Aleksandra Kwaśniewskiego.

Jeżeli weźmiemy pod uwagę obecne sympatie partyjne, to okazuje się, że bilans ocen prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego najkorzystniej wypada - co jest zrozumiałe - wśród zwolenników SLD. Pozytywne noty zdecydowanie przeważają też w elektoratach PO, PSL i PiS. Najbardziej krytyczni w tym względzie są zwolennicy LPR i Samoobrony.

Tabela 2

Czy, Pana(i) zdaniem, prezydent Aleksander Kwaśniewski dobrze czy też źle dotychczas wykonywał swoje obowiązki?	Elektoraty partyjne*					
	PiS	PO	Samoobrona	SLD	LPR	PSL**
	w procentach					
Dobrze	59	70	49	89	48	67
Źle	29	26	45	6	42	33
Trudno powiedzieć	12	4	6	5	10	0

*Pozostałe ugrupowania pominięto ze względu na zbyt niskie deklaracje poparcia
 ** Dane te należy traktować ostrożnie ze względu na małą liczebność elektoratu

Wpływ sympatii partyjnych na ocenę prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego w znacznym stopniu znajduje również odzwierciedlenie w analizie preferencji w wyborach prezydenckich.

Najmniej do zarzucenia obecnemu prezydentowi mają zwolennicy prezydentury Marka Borowskiego. Pracę tego urzędu w zdecydowanej większości pozytywnie oceniają również zadeklarowani wyborcy Donalda Tuska. Stosunkowo więcej zastrzeżeń do jakości obecnej prezydentury mają ci, którzy następcę Aleksandra Kwaśniewskiego upatrują w Lechu Kaczyńskim, i tu jednak zdecydowanie przeważają opinie pozytywne. Natomiast w elektoracie zgromadzonym wokół Andrzeja Leppera ocena sprawowania urzędu przez obecnego prezydenta wypada najbardziej kontrowersyjnie.

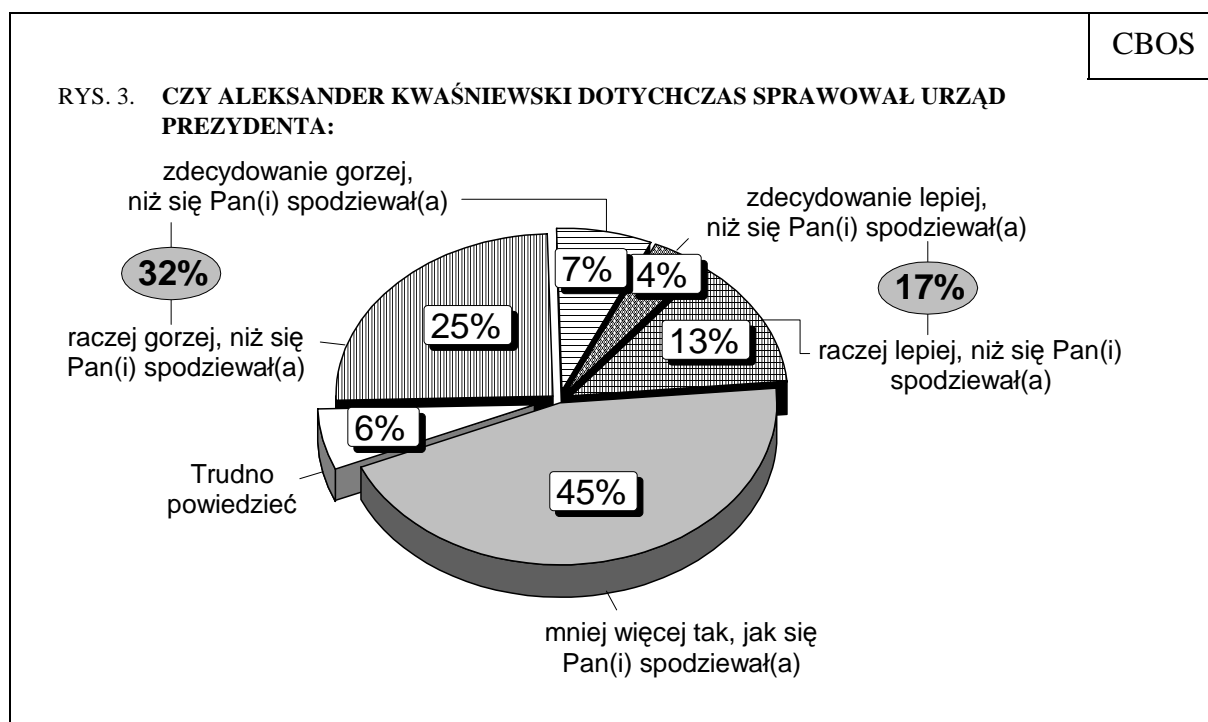
Tabela 3

Czy, Pana(i) zdaniem, prezydent Aleksander Kwaśniewski dobrze czy też źle dotychczas wykonywał swoje obowiązki?	Elektoraty prezydenckie*			
	Marka Borowskiego	Lecha Kaczyńskiego	Andrzeja Leppera	Donalda Tuska
	w procentach			
Dobrze	82	62	54	74
Źle	14	32	42	21
Trudno powiedzieć	4	6	4	5

* Pozostałych kandydatów pominięto ze względu na zbyt niskie liczebności ich elektoratów

NIESPODZIANKA CZY ROZCZAROWANIE?

Niemal połowa respondentów (45%) uważa, iż dotychczasowa działalność prezydenta nie była żadnym zaskoczeniem - ani pozytywnym, ani też negatywnym. Według nich Aleksander Kwaśniewski sprawował swój urząd mniej więcej tak, jak się tego spodziewali. Dla co szóstego Polaka (17%) prezydentura ta okazała się pozytywną niespodzianką, a co trzeci (32%) przeżył w tym względzie rozczarowanie.

Wprawdzie już od początku sprawowania prezydentury przez Aleksandra Kwaśniewskiego w społeczeństwie dominowało przekonanie, że jej jakość jest taka, jakiej można było się spodziewać, jednak w czasie jego urzędowania stopniowo przybywało tych, którzy czuli się rozczarowani realizowaną przez niego polityką. Obecny odsetek respondentów, których zdaniem prezydencka działalność Kwaśniewskiego była gorsza, niż tego oczekiwali, jest znacznie wyższy niż na początku prezydentury oraz pod koniec jej pierwszej kadencji.

Tabela 4

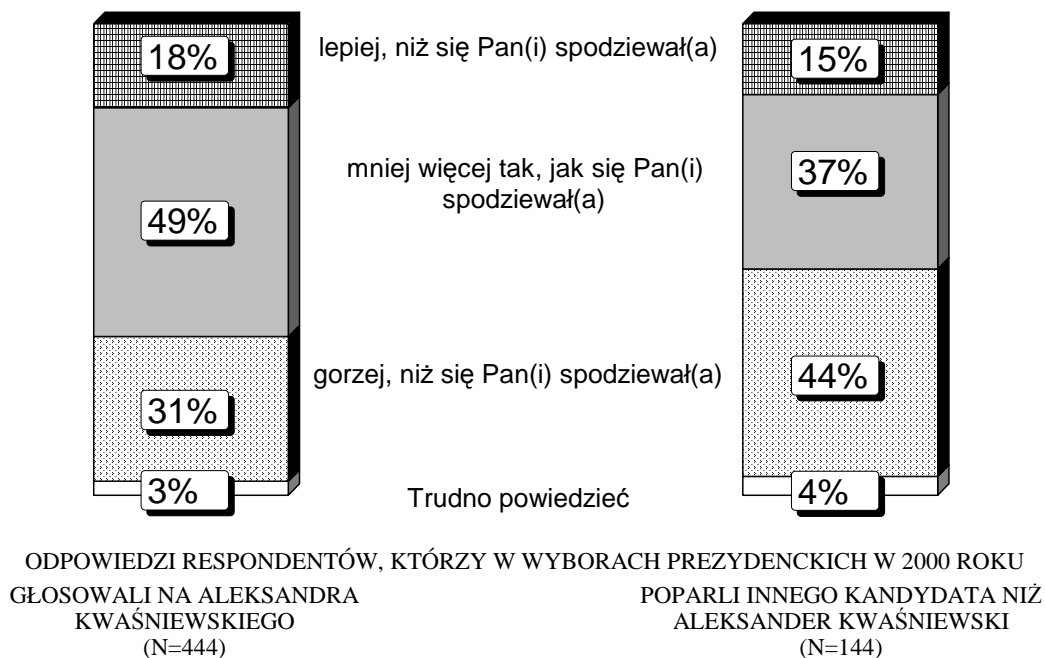
Czy Aleksander Kwaśniewski dotychczas sprawował urząd prezydenta:	Wskazania respondentów według terminów badań							
	IV 1996*		I 1999*		XI 2000*		IX 2005	
	w procentach							
- zdecydowanie lepiej, niż się Pan(i) spodziewał(a)	4	20	7	29	7	23	4	17
- raczej lepiej, niż się Pan(i) spodziewał(a)	16		22		16		13	
- mniej więcej tak, jak się Pan(i) spodziewał(a)	53		46		55		45	
- raczej gorzej, niż się Pan(i) spodziewał(a)	11	13	13	15	14	17	25	32
- zdecydowanie gorzej, niż się Pan(i) spodziewał(a)	2		2		3		7	
Trudno powiedzieć	15		10		6		6	

* Pytanie miało formę czasu teraźniejszego

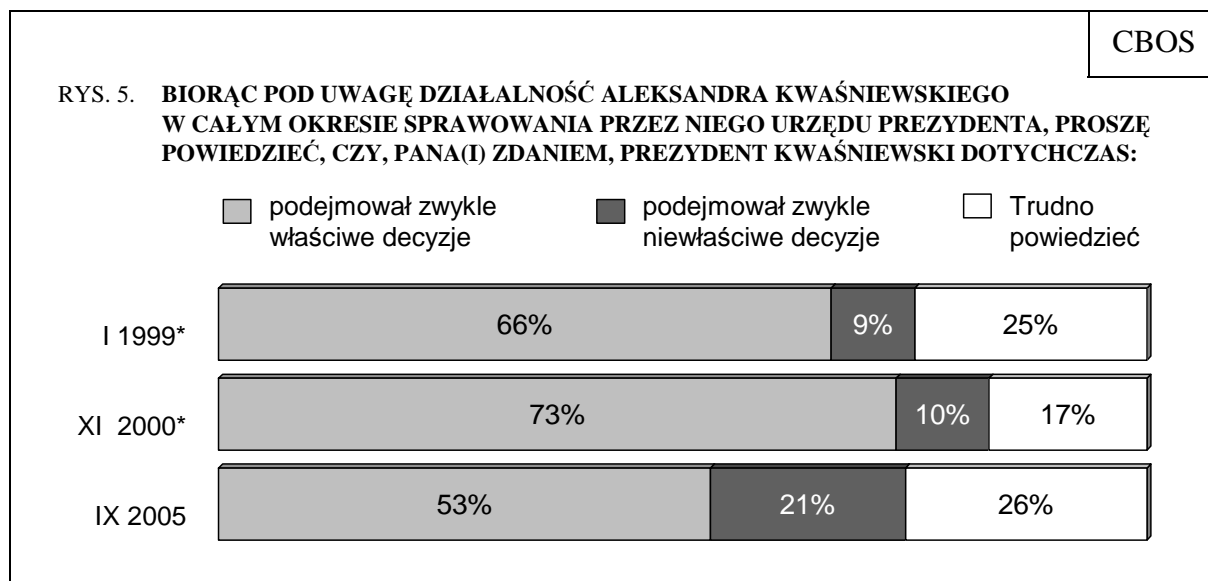
Styl sprawowania urzędu przez Aleksandra Kwaśniewskiego okazał się pozytywną niespodzianką przede wszystkim dla osób z wyższym wykształceniem, stanowiących kadre kierowniczą oraz inteligencję, jak również zadowolonych z warunków materialnych swojego gospodarstwa domowego. Natomiast rozczarowani w tym względzie są głównie respondenci w średnim i starszym wieku, z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym, prywatni przedsiębiorcy oraz badani źle oceniający własny status materialny (zobacz tabele aneksowe).

Zawiedzeni obecną prezydenturą są głównie ci, którzy w wyborach pięć lat temu typowali innego zwycięzcę (44%). Natomiast wśród tych, którzy wówczas oddali swój głos właśnie na Aleksandra Kwaśniewskiego, obecnie dominuje przekonanie, iż prezydentura ta była zgodna z ich oczekiwaniami (49%) - można się zatem domyślać, że są to głównie noty pozytywne. Należy jednak zauważyć, że również w tej grupie respondentów nie brakuje osób rozczarowanych polityką realizowaną przez urzędującego prezydenta (31%).

RYS. 4. CZY ALEKSANDER KWAŚNIEWSKI DOTYCHCZAS SPRAWOWAŁ URZĄD PREZYDENTA:

Jednym z elementów składających się na ocenę prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego jest słuszność podejmowanych przez niego decyzji. Podobnie jak w ogólnej ocenie prezydentury również w tym względzie przeważają pozytywne noty (53%). Należy jednak zauważyć, że w czasie drugiej kadencji sprawowania przez niego tego urzędu dwukrotnie wzrósł odsetek tych, którzy uważają, że podejmowane przez niego decyzje są zwykle niewłaściwe (z 10% do 21%). Wyraźnie ubyło natomiast osób pozytywnie oceniających prezydenta w tym względzie (z 73% do 53%). Od tamtego czasu istotnie wzrosła liczba badanych, którzy nie wiedzą, co na ten temat sądzić (z 17% do 26%).

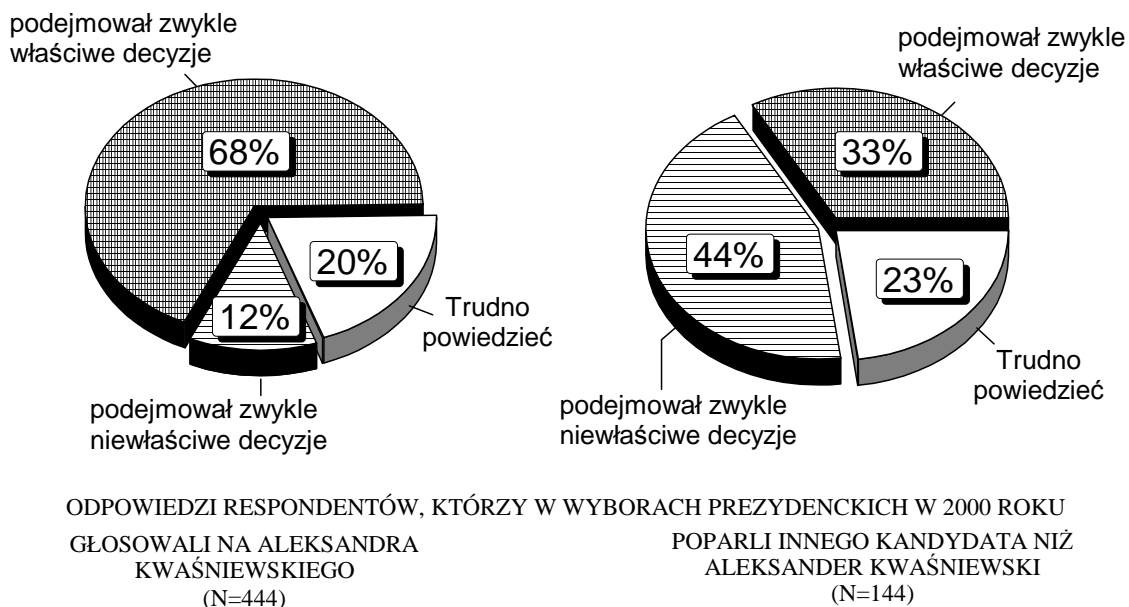

* Pytanie miało formę czasu teraźniejszego

Skłonność do podejmowania niewłaściwych decyzji zarzucają prezydentowi głównie najmniej zarabiający i źle oceniający swój status materialny, a ponadto respondenci o prawicowych poglądach politycznych oraz częściej niż raz w tygodniu uczestniczący w praktykach religijnych (zobacz tabele aneksowe).

Zasadność podejmowanych przez Kwaśniewskiego decyzji podważają przede wszystkim osoby, które nie głosowały na niego w wyborach prezydenckich w 2000 roku (44%). Wśród jego ówczesnych wyborców natomiast dominuje przekonanie o słuszności większości podejmowanych przez niego decyzji (68%).

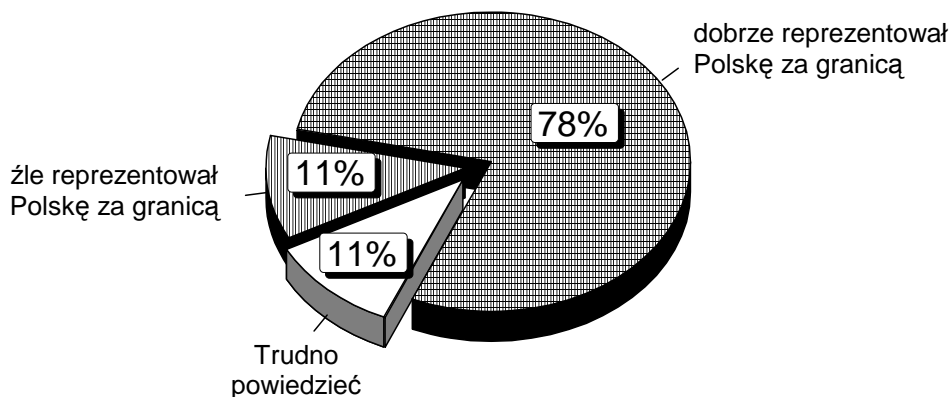
RYS. 6. BIORĄC POD UWAGĘ DZIAŁALNOŚĆ ALEKSANDRA KWAŚNIEWSKIEGO W CAŁYM OKRESIE SPRAWOWANIA PRZEZ NIEGO URZĘDU PREZYDENTA, PROSZĘ POWIEDZIEĆ, CZY, PANA(I) ZDANIEM, PREZYDENT KWAŚNIEWSKI DOTYCHCZAS:

FUNKCJA REPREZENTATYWNA PREZYDENTA

Jedną z ważniejszych funkcji prezydenta w Polsce jest reprezentowanie interesów kraju na arenie międzynarodowej. Pod tym względem ocena obecnej prezydentury jest nad wyraz jednomyślna. Zdecydowana większość społeczeństwa (78%) uważa, iż prezydent Kwaśniewski dotychczas dobrze reprezentował Polskę za granicą, a tylko co dziewiąty badany (11%) jest odmiennego zdania. Tyle samo respondentów (11%) nie potrafi jednoznacznie ustosunkować się do tej kwestii.

RYS. 7 . BIORĄC POD UWAGĘ DZIAŁALNOŚĆ ALEKSANDRA KWAŚNIEWSKIEGO W CAŁYM OKRESIE SPRAWOWANIA PRZEZ NIEGO URZĘDU PREZYDENTA, PROSZĘ POWIEDZIEĆ, CZY, PANA(I) ZDANIEM, PREZYDENT KWAŚNIEWSKI DOTYCHCZAS:

Pomimo znacznej przewagi pozytywnych ocen prezydenta w zakresie realizowanej przez niego polityki zagranicznej, należy zauważyć, że u progu drugiej kadencji prezydentury, a tym bardziej po trzech latach pierwszej - notowania te były jeszcze korzystniejsze. Znikome odsetki stanowili wówczas krytykujący Aleksandra Kwaśniewskiego jako reprezentanta interesów Polski w świecie. Obecne notowania przypominają te z początku prezydentury.

Tabela 5

Biorąc pod uwagę działalność Aleksandra Kwaśniewskiego w całym okresie sprawowania przez niego urzędu prezydenta, proszę powiedzieć, czy Pana(i) zdaniem, prezydent Kwaśniewski dotychczas:	Wskazania respondentów według terminów badań			
	X 1996*	I 1999*	XI 2000*	IX 2005
	w procentach			
- dobrze reprezentował Polskę za granicą	79	89	85	78
- źle reprezentował Polskę za granicą	10	3	5	11
Trudno powiedzieć	11	8	10	11

* Pytanie miało formę czasu teraźniejszego

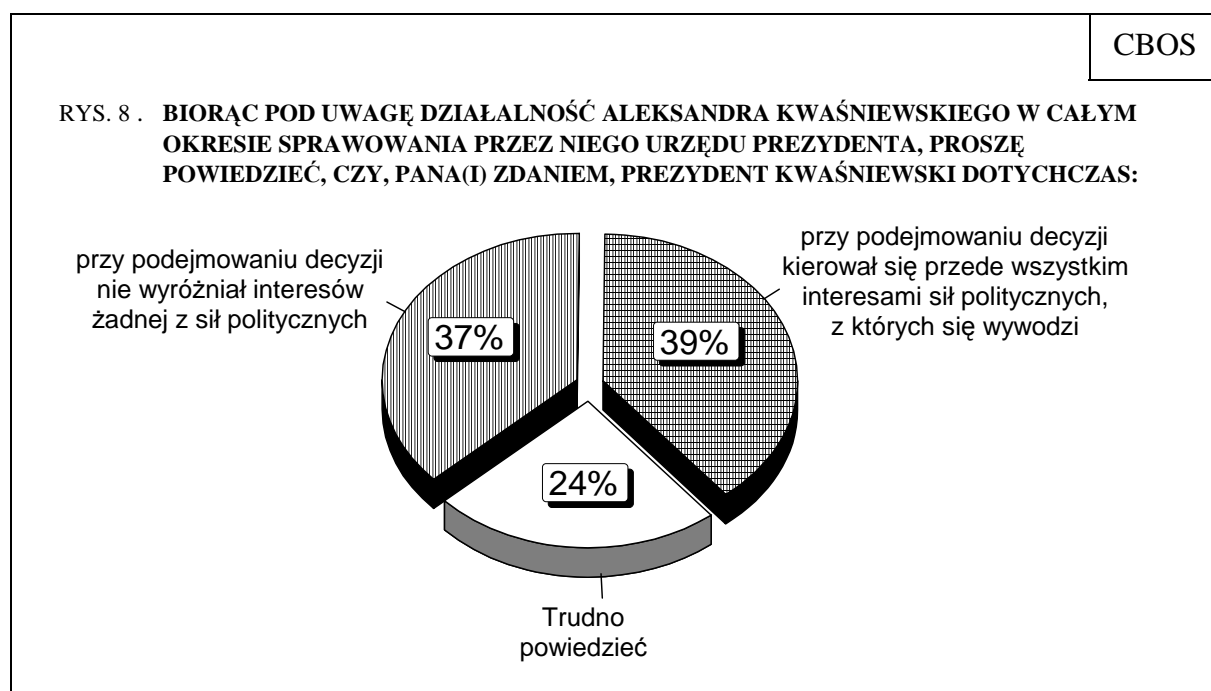
Ocena Aleksandra Kwaśniewskiego jako reprezentanta Polski za granicą, podobnie jak ogólna ocena jego prezydentury, najgorzej wypada wśród rolników i prywatnych przedsiębiorców spoza rolnictwa, a także wśród najmniej zarabiających w przeliczeniu na osobę i źle oceniających warunki swojego gospodarstwa domowego. Stosunkowo najbardziej krytyczni w tym względzie są również badani biorący często udział w praktykach religijnych oraz deklarujący prawicowe poglądy polityczne (zobacz tabele aneksowe).

Krytyka polityki zagranicznej prezydenta jest czterokrotnie wyższa również w grupie tych, którzy nie głosowali na niego w 2000 roku (24%), niż wśród jego wyborców (6%).

PREZYDENT WSZYSTKICH POLAKÓW?

Już od samego początku urzędowania Aleksandra Kwaśniewskiego funkcjonowały w społeczeństwie pewne obawy związane z jego prezydenturą. Istniało między innymi niebezpieczeństwo, iż Aleksander Kwaśniewski, wywodzący się z lewicowych kręgów politycznych, realizując swoją prezydenturę będzie kierował się głównie interesem sił politycznych, z którymi wcześniej był związany.

Kwestia partyjnej niezależności prezydenta do dzisiaj jest najbardziej kontrowersyjna w ocenie respondentów. Niemal równoliczne są grupy osób zarzucających Aleksandrowi Kwaśniewskiemu stronniczość i faworyzowanie interesów sił politycznych, z których się wywodzi, jak też tych, w opinii których podejmowane przez niego decyzje nie uwzględniały w wyraźny sposób interesu żadnej z opcji politycznych.

Opinie o politycznej stronniczości prezydenta są obecnie wyrażane znacznie częściej niż we wcześniejszych sondażach. Z pewnością nie bez wpływu na tę kwestię pozostało jednoznaczne poparcie prezydenta udzielone SLD tuż przed wyborami parlamentarnymi oraz wcześniejsze promowanie jako swojego następcy -Włodzimierza Cimoszewicza.

Tabela 6

Biorąc pod uwagę działalność Aleksandra Kwaśniewskiego w całym okresie sprawowania przez niego urzędu prezydenta, proszę powiedzieć, czy Pana(i) zdaniem, prezydent Kwaśniewski dotychczas:	Wskazania respondentów według terminów badań		
	I 1999*	XI 2000*	IX 2005
	w procentach		
- przy podejmowaniu decyzji kierował się przede wszystkim interesami sił politycznych, z których się wywodzi	30	28	39
- przy podejmowaniu decyzji nie wyróżniał interesów żadnej z sił politycznych	40	49	37
Trudno powiedzieć	30	23	24

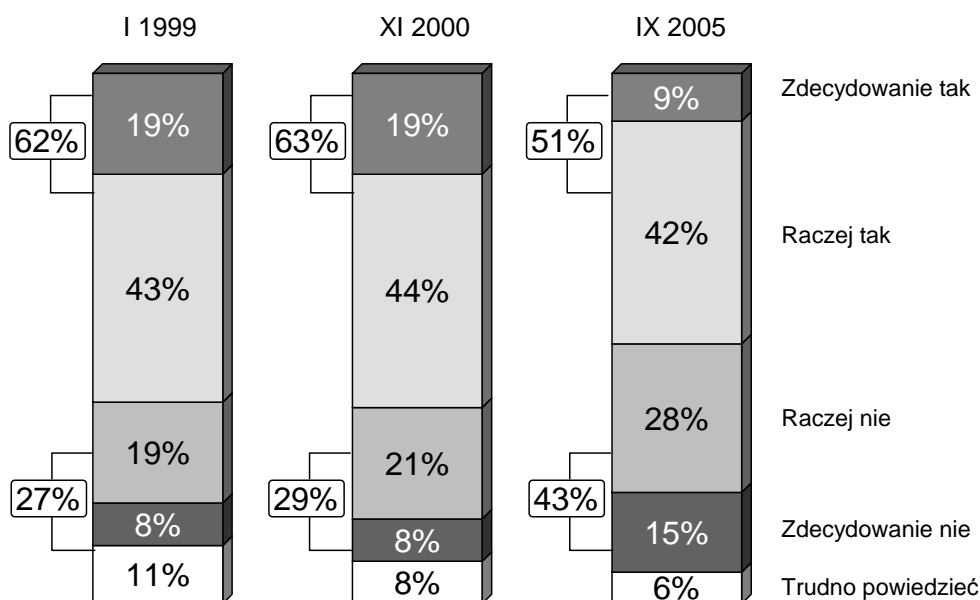
* Pytanie miało formę czasu teraźniejszego

Brak politycznego obiektywizmu zarzucają prezydentowi przede wszystkim, co nie dziwi, osoby o prawicowych poglądach politycznych, ponadto mieszkańcy największych miast, badani z wyższym wykształceniem oraz pracujący na własny rachunek (zobacz tabele aneksowe).

Zarzut stronniczości pod adresem prezydenta niemal dwukrotnie częściej kierują ci, którzy nie głosowali na niego w ostatnich wyborach prezydenckich, niż jego wyborcy (62% wobec 33%).

Pomimo istniejącego w społeczeństwie silnego przekonania o nieobiektywności prezydenta - połowa badanych (51%) uważa, że zgodnie z jego przedwyborczym hasłem, można go nazwać prezydentem wszystkich Polaków. Znaczny pozostaje jednak odsetek tych, w przekonaniu których miana takiego prezydentowi nadać nie można (43%). Zdecydowanych kontestatorów tego stwierdzenia jest niemal dwukrotnie więcej niż jego stanowczych propagatorów (15% wobec 9%). W tym względzie odwróciły się proporcje odnotowane zarówno po pierwszych trzech latach tej prezydentury, jak też u progu szóstego roku - w momencie rozpoczynania drugiej kadencji.

RYS. 9. ALEKSANDER KWAŚNIEWSKI OBEJMUJĄC URZĄD PREZYDENTA POLSKI MÓWIŁ, ŻE CHCE BYĆ PREZYDENTEM WSZYSTKICH POLAKÓW. CZY, PANA(I) ZDANIEM, ALEKSANDRA KWAŚNIEWSKIEGO MOŻNA NAZWAĆ PREZYDENTEM WSZYSTKICH POLAKÓW CZY TEŻ NIE?

Sklonność do określania Aleksandra Kwaśniewskiego jako prezydenta wszystkich Polaków bądź kontestowania tego stwierdzenia jest najsilniej związana z poglądami politycznymi respondentów. Ci o lewicowej orientacji znacznie częściej skłaniają się ku akceptacji tego stwierdzenia (67%) niż badani określający swoje poglądy jako centrowe (58%), a tym bardziej prawicowe (40%).

Przekonanie o tym, że prezydentura Aleksandra Kwaśniewskiego była dotychczas realizacją głoszonego przez niego hasła bycia prezydentem wszystkich Polaków, jest niemal jednoznaczne wśród zadeklarowanego elektoratu SLD (91%). Dość silne jest ono również wśród tych, którzy tuż przed wyborami parlamentarnymi deklarowali chęć głosowania na PO (55%). Przeciwnie opinie dominują natomiast wśród sympatyków LPR (63%), PiS (55%), PSL i Samoobrony (po 52%).

Tabela 7

Aleksander Kwaśniewski obejmując urząd prezydenta Polski mówił, że chce być prezydentem wszystkich Polaków. Czy, Pana(i) zdaniem, Aleksandra Kwaśniewskiego można nazwać prezydentem wszystkich Polaków czy też nie?	Elektoraty partyjne*					
	PiS	PO	Samo- obrona	SLD	LPR	PSL**
	w procentach					
Tak	44	55	44	91	37	48
Nie	55	40	52	9	63	52
Trudno powiedzieć	0	5	4	0	0	0

*Pozostałe ugrupowania pominięto ze względu na zbyt niskie deklaracje poparcia
 ** Dane te należy traktować ostrożnie ze względu na małą liczebność elektoratu

Jeżeli weźmiemy pod uwagę deklarowane poparcie sprzed wyborów prezydenckich, to okazuje się, że Aleksandra Kwaśniewskiego za prezydenta wszystkich Polaków skłonni są uważać głównie zwolennicy Marka Borowskiego (66%), a także Donalda Tuska (56%). Wyraźnie podzieleni w tym względzie są ci, którzy deklarowali poparcie dla Andrzeja Leppera, natomiast najwięcej przeciwników tego stwierdzenia zgromadził wokół siebie Lech Kaczyński (57%).

Tabela 8

Aleksander Kwaśniewski obejmując urząd prezydenta Polski mówił, że chce być prezydentem wszystkich Polaków. Czy, Pana(i) zdaniem, Aleksandra Kwaśniewskiego można nazwać prezydentem wszystkich Polaków czy też nie?	Elektoraty prezydenckie*			
	Marka Borowskiego	Lecha Kaczyńskiego	Andrzeja Leppera	Donalda Tuska
	w procentach			
Tak	66	42	48	56
Nie	32	57	47	40
Trudno powiedzieć	2	1	5	4

* Pozostałych kandydatów pominięto ze względu na zbyt niskie liczebności ich elektoratów

SUKCESY I PORAŹKI PREZYDENTURY ALEKSANDRA KWAŚNIEWSKIEGO

Wszelkie działania polityczne znajdują zarówno swoich zwolenników, jak i przeciwników. Podobnie wypada ocena prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego. Istnieją kwestie, związane z jakością sprawowanego przez niego urzędu, które w opinii jednych respondentów uchodzą za sukcesy, przez innych zaś oceniane są jako porażki.

Nie ulega jednak wątpliwości, że społeczeństwo częściej ocenia prezydenturę Aleksandra Kwaśniewskiego w kategorii sukcesów (46%) niż porażek (28%). Jednak

zarówno osiągnięcia, jak i klęski tego urzędu nie wydają się Polakom szczególnie istotne dla kraju, stąd respondenci mówią **raczej** o sukcesach (40%) bądź **raczej** o porażkach (23%) tej prezydentury.

Wprawdzie większość społeczeństwa jednoznacznie ocenia działalność prezydenta, wskazując bądź to wyłącznie na sukcesy jego polityki, bądź jedynie na jej porażki, jednak znaczny pozostaje odsetek tych, którzy podsumowując dotychczasową prezydenturę Aleksandra Kwaśniewskiego, wspominają zarówno o jej pozytywnych, jak i negatywnych stronach. Więcej niż co piąty badany (22%) przekonany o sukcesach tej prezydentury, dopatruje się w niej również klęsk, a ponad jedna trzecia (36%) tych, którzy wskazują na błędy obecnego urzędu, akcentuje również jego osiągnięcia.

Wprawdzie główne oczekiwania co do działań, jakie podejmie Aleksander Kwaśniewski jako nowy prezydent w 1995 roku, dotyczyły głównie kwestii społecznych, związanych z polityką wewnętrzną kraju, jednak sukcesy przypisywane mu po dziesięciu latach urzędowania, związane są z inną sferą prezydentury - dotyczą przede wszystkim realizowanej przez niego polityki zagranicznej. Niewątpliwie do najważniejszych osiągnięć przypisywanych prezydenturze Aleksandra Kwaśniewskiego należy integracja Polski z Unią Europejską (sądzi tak 74% spośród tych, którzy dostrzegają jakiegokolwiek sukcesy tej prezydentury). Wysoko oceniane są również zasługi Kwaśniewskiego związane ze wstąpieniem Polski do NATO (26%). W dalszej kolejności badani wymieniają sukcesy w ogólnie realizowanej polityce zagranicznej, związanej z nią właściwej reprezentacji interesów kraju poza jego granicami, a przez to również umacnianiu pozycji Polski na arenie międzynarodowej (w sumie 17%). Zauważalne i kwalifikowane *in plus* jest również zaangażowanie prezydenta w politykę wewnętrzną Ukrainy - m.in. wsparcie „pomarańczowej rewolucji”.

Tylko sporadycznie dostrzegane są przez badanych osiągnięcia Aleksandra Kwaśniewskiego w realizowanej przez niego polityce wewnętrznej kraju. W tym zakresie względnie najczęściej zwraca się uwagę na jego zasługi dla ustawodawstwa w Polsce, wpływ na wzrost gospodarczy kraju, stabilizację życia publicznego oraz ogólną poprawę bytu. Jednak działalność prezydenta w tych wymiarach częściej spotyka się z krytyką niż z aprobatą. Należy przy tym zaznaczyć, że oczekiwania opinii publicznej związane z działalnością wewnątrz krajową prezydenta nie zawsze uwzględniają jego ograniczone kompetencje w tym zakresie.

Sukcesy prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego w opinii badanych

N=469

SUKCESY ZWIĄZANE Z POLITYKĄ ZAGRANICZNĄ

Integracja Polski z Unią Europejską	74%
Wstąpienie Polski do NATO	26%
Właściwa polityka zagraniczna, współpraca międzynarodowa	6%
Właściwie wypełnianie funkcji reprezentatywnej	6%
Wzrost pozycji Polski za granicą	5%
Polityka wobec Ukrainy	5%
Stosunki: Polska - Stany Zjednoczone	3%
Rozwiązywanie problemów międzynarodowych, udział w misjach stabilizacyjnych, udział polskich wojsk w Iraku	2%
Polityka ze Wschodem (ogólnie)	2%
Polityka z Zachodem Stosunki: Polska - Niemiec	1%
Walka z terroryzmem - ogólnie	1%

SUKCESY ZWIĄZANE Z POLITYKĄ WEWNĘTRZNĄ KRAJU

Konkretne zasługi dla ustawodawstwa w Polsce (reformy, ustawy)	3%
Wzrost gospodarczy kraju	2%
Stabilizacja życia publicznego	2%
Poprawa bytu	2%
Walka z bezrobociem	1%
Zasługi dotyczące konkretnych inwestycji w Polsce	1%
Pozytywne stosunki z Kościołem	1%
Opracowanie konstytucji	1%
Bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne	1%
Modernizacja armii, uzbrojenie	1%

SUKCESY ZWIĄZANE Z OSOBĄ PREZYDENTA

Atuty osobiste i cechy charakteru	2%
Osobisty stosunek do sprawowanego urzędu i polityka jego sprawowania	1%
Bezstronność i dążenie do kompromisów	1%
Ogólnikowe pozytywne oceny	1%

* Odsetki nie sumują się do 100, gdyż ankietowani mogli wymieniać sukcesy w różnych dziedzinach

Wśród najczęściej krytykowanych elementów polityki Aleksandra Kwaśniewskiego jest zaangażowanie Polski w wojnę w Iraku - zarzuca mu to co czwarty (24%) spośród dostrzegających jakiegokolwiek uchybienia w tej prezydenturze. W dalszej kolejności z krytyką spotyka się realizowana przez Kwaśniewskiego polityka ze Wschodem. Szczególnie mocno akcentowane są tu stosunki z Rosją (11%), kwestia pominięcia Polski w budowie gazociągu na linii Rosja-Niemcy (9%) oraz polityka wobec Białorusi (4%). Chociaż integracja z Unią Europejską postrzegana jest głównie jako sukces prezydenta, niektórzy traktują ją również w kategorii porażki obecnej prezydentury (5%).

W sprawach wewnętrznych kraju najczęstszym zarzutem kierowanym pod adresem Aleksandra Kwaśniewskiego jest nieskuteczna walka z bezrobociem, brak reakcji w związku z licznymi aferami korupcyjnymi oraz ogólny wzrost korupcji. Zarzuca mu się również zubożenie społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem trudnej sytuacji ludzi młodych. Do porażek tej prezydentury Polacy zaliczają ponadto zły stan gospodarki oraz współodpowiedzialność za błędy w reformach i ustawodawstwie - wśród ostatnich wydarzeń m.in. podpisanie ustawy o wcześniejszych emeryturach dla górników. Dość poważnym zarzutem wobec prezydenta jest również niewywiązanie się z przedwyborczych obietnic.

Sukcesy prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego zdecydowanie częściej niż inni podkreślają badani o poglądach lewicowych, respondenci z wyższym wykształceniem oraz dobrze oceniający własne warunki materialne. Stosunkowo często też osiągnięcia prezydenta akcentują najmłodszy respondenci (do 34 lat), mieszkańcy największych aglomeracji, ankietowani niepraktykujący religijnie lub czyniący to sporadycznie. Natomiast na porażki tej prezydentury stosunkowo częściej niż pozostali wskazują respondenci o prawicowych poglądach politycznych oraz źle oceniający własny status materialny.

Specyficzne grupy respondentów stanowią mieszkańcy największych miast oraz osoby z wyższym wykształceniem. Mimo iż stosunkowo najczęściej podkreślają konkretne osiągnięcia Kwaśniewskiego - określając je mianem sukcesów tej prezydentury, okazują się również najbardziej krytyczni wobec jego urzędowania - stosunkowo najczęściej zwracają uwagę na konkretne działania prezydenta lub brak takich działań w określonych kwestiach, co w ich przekonaniu świadczy o niepowodzeniach prezydentury.

Porażki prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego w opinii badanych

N=289

PORAŻKI ZWIĄZANE Z POLITYKĄ ZAGRANICZNĄ

Niepotrzebne zaangażowanie w wojnę w Iraku	24%
Polityka realizowana wobec Rosji	11%
Kwestia budowy gazociągu na linii Rosja-Niemcy z pominięciem Polski	9%
Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej	5%
Polityka realizowana wobec Białorusi	4%
Niewłaściwa polityka ze Wschodem - ogólnie	3%
Niekorzystna polityka energetyczna - ogólnie	3%
Wyjazd do Moskwy na obchody zakończenia II Wojny Światowej	2%
Niewłaściwa polityka zagraniczna, zła współpraca międzynarodowa - ogólnie	1%
Polityka wobec Ukrainy	1%
Złe stosunki z państwami Europy Zachodniej (m.in. Niemcy, Francja)	1%
Uległość wobec USA	1%
Brak skuteczności w celu zniesienia wiz amerykańskich	1%

PORAŻKI ZWIĄZANE Z POLITYKĄ WEWNĘTRZNĄ KRAJU

Bezrobocie	19%
Brak reakcji na korupcję i afery korupcyjne	8%
Bieda, ubóstwo	7%
Porażki związane z ustawodawstwem w Polsce, reformy	4%
Zły stan gospodarki	4%
Trudna sytuacja ludzi młodych	4%
Ogólne pogorszenie bytu	3%
Podwyżki cen i inflacja	3%
Niewłaściwa polityka prywatyzacyjna	3%
Problemy rolnictwa	3%
Problemy służby zdrowia	3%
Podpisanie ustawy o wcześniejszych emeryturach dla górników	3%
Bałagan na poszczególnych szczeblach władzy. Zła współpraca z innymi organami władzy w państwie - jak rząd, Sejm, Senat	2%
Niewłaściwa polityka socjalna	2%
Trudna sytuacja emerytów i rencistów	2%
Trudna sytuacja mieszkaniowa	2%
Zagrożenie przestępczością i terroryzmem	2%

PORAŻKI ZWIĄZANE Z OSOBĄ PREZYDENTA

Niewywiązanie się z obietnic wyborczych	4%
Stronniczość / dbałość o własne interesy oraz interesy partyjnych kolegów	3%
Incydenty z udziałem prezydenta	3%
Ogólnikowe negatywne oceny	2%
Zamieszanie w afery gospodarcze i polityczne	1%
Zachowanie wobec komisji śledczej	1%

* Odsetki nie sumują się do 100, gdyż ankietowani mogli wymieniać porażki w różnych dziedzinach

KTO ZYSKAŁ, A KTO STRACIŁ PODCZAS PREZYDENTURY ALEKSANDRA KWAŚNIEWSKIEGO?

Jak już wspominaliśmy, wybór Aleksandra Kwaśniewskiego w 1995 roku rozbudził znaczne nadzieje społeczne na poprawę losu. Największe oczekiwania dotyczyły głównie tych grup społecznych, które bądź to straciły na transformacji, bądź też nie potrafiły odnaleźć się w nowej rzeczywistości - w realiach kształtującej się gospodarki wolnorynkowej.

W naszym badaniu, zrealizowanym u progu pierwszej kadencji prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego, większość społeczeństwa wyrażała pogląd, że nowy prezydent wpłynie na polepszenie sytuacji ludzi młodych, bezrobotnych oraz zatrudnionych w sferze budżetowej (nauczycieli, pracowników służby zdrowia, urzędników). Znaczna część badanych do grup, które - ich zdaniem - zyskają dzięki nowemu prezydentowi, zaliczyła również ludzi biednych, robotników, emerytów, rolników i rencistów. Poprawy własnego bytu, wskutek objęcia urzędu prezydenta przez Kwaśniewskiego, oczekiwali przede wszystkim ludzie młodzi, bezrobotni oraz robotnicy niewykwalifikowani⁴.

Druga kadencja prezydentury nie rozbudziła w społeczeństwie już tak wielkich oczekiwań. Ponad połowa badanych, zdając sobie sprawę z ograniczeń kompetencji i faktycznych możliwości prezydenta, uznała, że ponowny wybór Aleksandra Kwaśniewskiego na urząd głowy państwa, w żaden sposób nie wpłynie na zmianę losu większości obywateli. Względnie najsilniejsze przekonanie o polepszeniu sytuacji egzystencjalnej dotyczyło inteligencji, ludzi bogatych, zatrudnionych w sferze budżetowej, młodych obywateli oraz prywatnych przedsiębiorców⁵.

Ogólny bilans w tym zakresie jest wyraźnie mniej korzystny niż oczekiwania obywateli, wyrażane zarówno przed pierwszą, jak i przed drugą kadencją prezydentury Kwaśniewskiego. W społeczeństwie dominuje przekonanie, że Aleksander Kwaśniewski jako prezydent nie wpłynął w żaden sposób na los większości obywateli. Zdaniem co najmniej jednej trzeciej respondentów, podczas jego prezydentury nawet pogorszył się los osób bezrobotnych (38%), starych (35%), emerytów, rencistów oraz robotników (po 33%).

---

⁴ Zob. komunikat CBOS: „Społeczne nadzieje związane z prezydenturą Aleksandra Kwaśniewskiego”, dz. cyt.

⁵ Zob. komunikat CBOS: „Prezydent Aleksander Kwaśniewski przed rozpoczęciem kolejnej kadencji”, grudzień 2000.

O ewentualnej poprawie bytu, zdaniem badanych, można mówić jedynie w przypadku ludzi bogatych (56%), inteligencji (36%), prywatnych przedsiębiorców (34%) oraz ludzi związanych z byłą PZPR (32%).

Wydaje się, że choć respondenci byli pytani o efekty prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego, wyrażając swoje opinie o tym, komu się poprawiło lub pogorszyło w czasie jej trwania, raczej nie brali pod uwagę tego, czy zmiany były efektem działania prezydenta, czy spowodowane były innymi czynnikami (np. działaniami rządu czy sytuacją na rynkach zagranicznych).

Tabela 9

Czy, Pana(i) zdaniem, Aleksander Kwaśniewski jako prezydent wpłynął na polepszenie czy też pogorszenie sytuacji:	Polepszenie			Pogorszenie			W ogóle nie wpłynął			Trudno powiedzieć		
	XI 1995*	XI 2000*	IX 2005	XI 1995*	XI 2000*	IX 2005	XI 1995*	XI 2000*	IX 2005	XI 1995*	XI 2000*	IX 2005
	w procentach											
- ludzi biednych	49	20	12	7	10	25	30	59	55	14	11	8
- ludzi bogatych	27	30	56	13	3	3	45	52	27	15	15	14
- emerytów	46	18	9	11	13	33	30	57	48	13	12	10
- rencistów	45	17	8	11	14	33	31	56	48	13	12	11
- bezrobotnych	55	17	8	7	19	38	27	52	47	11	12	7
- robotników	47	16	7	7	17	33	32	56	47	14	11	13
- rolników	46	16	24	7	18	27	30	53	36	17	13	13
- inteligencji - ludzi z wyższym wykształceniem	41	33	36	5	4	11	36	48	32	18	15	21
- zatrudnionych w sferze budżetowej	53	27	25	4	9	19	29	49	38	14	15	18
- prywatnych przedsiębiorców	29	26	34	15	5	14	38	50	30	18	19	22
- ludzie związanych z Solidarnością	9	7	11	32	18	11	41	54	41	18	21	37
- ludzie związanych z byłą PZPR	41	20	32	3	4	3	38	52	30	18	24	35
- mniejszości narodowych	16	15	22	4	3	7	56	59	38	24	23	33
- ludzi młodych	62	27	20	4	13	28	22	46	42	12	14	10
- ludzi starych	39	15	7	10	15	35	38	58	46	13	13	12
- ludzi takich jak Pan(i)	40	16	11	11	14	29	34	58	54	15	12	6

* Pytano o oczekiwania w tym względzie

Jedynie co dziewiąty badany przyznaje, że prezydentura Aleksandra Kwaśniewskiego przyczyniła się do poprawy sytuacji osób takich jak on, ponad jedna czwarta (29%) odczuła w tym czasie pogorszenie sytuacji własnej grupy społecznej, a ponad połowa (54%) nie zaobserwowała żadnych zmian w tym zakresie.

Poprawę własnej sytuacji oraz osób będących w takim samym położeniu względnie częściej deklarują mężczyźni, a także osoby z wyższym wykształceniem, badani stosunkowo

najwięcej zarabiający oraz zadowoleni z własnych warunków materialnych. Zdecydowanie częściej niż osoby w średnim wieku i starsze o poprawie własnego bytu podczas prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego przekonani są najmłodszy ankietowani, mający od 18 do 34 lat (zobacz tabele aneksowe).

Badani w wieku do 34 lat, a wśród nich zwłaszcza uczniowie i studenci, stanowią szczególny fenomen w tym względzie. Istniejące wśród nich przekonanie o poprawie ich sytuacji jest znacznie częstsze, niż wynika to z opinii ogółu społeczeństwa. Subiektywna ocena sytuacji pozostałych grup społecznych jest zwykle niższa, niż przedstawiona przez ogół respondentów. Największe dysproporcje w tym względzie dotyczą prywatnych przedsiębiorców oraz osób o najwyższych dochodach (w uproszczeniu określonych jako bogaci).

OBECNE POPARCIE DLA PREZYDENTA

W drugiej turze wyborów prezydenckich w 1995 roku Aleksander Kwaśniewski uzyskał poparcie nieco ponad połowy społeczeństwa - swój głos oddało na niego wówczas 52% wyborców. Forma sprawowania urzędu w pierwszej kadencji z pewnością przysporzyła mu licznych zwolenników, gdyż w kolejnych wyborach - w 2000 roku - odniósł zwycięstwo już w pierwszej turze głosowania, uzyskując niemal 54-procentowe poparcie.

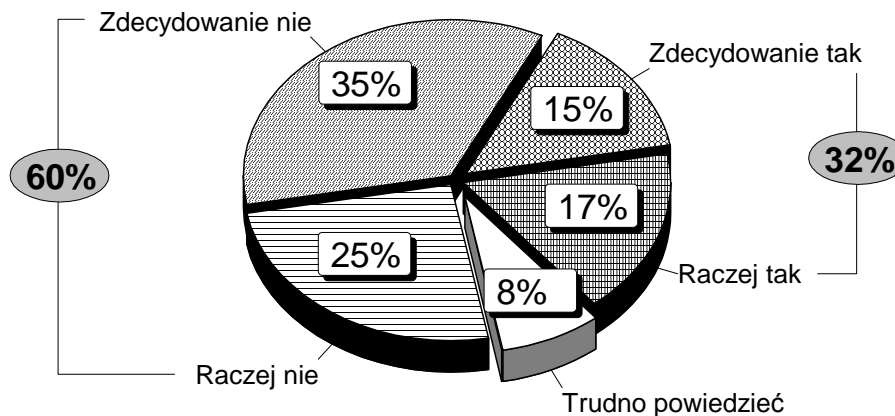
Jak wynika z badań, druga kadencja prezydentury Kwaśniewskiego nie jest oceniana już tak pozytywnie jak pierwsza. Również deklarowane poparcie dla jego hipotetycznej, choć nierealnej⁶ kandydatury do sprawowania urzędu głowy państwa nie jest już tak znaczne jak uzyskane przed pięcioma i dziesięcioma laty.

Gotowość ponownego wyboru Aleksandra Kwaśniewskiego na urząd prezydenta, w sytuacji gdyby konstytucja dopuszczała możliwość pełnienia tej funkcji więcej niż dwie kadencje, a on sam wyraziłby chęć startu w wyborach, wyraziła jedna trzecia badanych (32%), z czego tylko połowa (15%) nie ma co do tego żadnych wątpliwości. Większość respondentów (60%) uważa jednak, iż kolejna kadencja prezydentury Kwaśniewskiego nie byłaby dobrym rozwiązaniem, dlatego nie oddaliby na niego swojego głosu. Jedna trzecia ogółu społeczeństwa (35%) wyraża w tym względzie zdecydowane przekonanie.

---

⁶ Konstytucja RP wyraźnie ogranicza możliwość sprawowania funkcji Prezydenta RP do dwóch kadencji.

RYS. 12. GDYBY POLSKIE PRAWO KONSTITUCYJNE DOPUSZCZAŁO MOŻLIWOŚĆ PEŁNIENIA FUNKCJI PREZYDENTA WIĘCEJ NIŻ DWIE KADENCJE, TO CZY PAN(I), MAJĄC TAKĄ MOŻLIWOŚĆ, ODDAŁ(A)BY SWÓJ GŁOS NA ALEKSANDRA KWAŚNIEWSKIEGO JAKO KANDYDATA NA PREZYDENTA W NAJBLIŻSZYCH WYBORACH?

Jak wynika z badań, elektorat Aleksandra Kwaśniewskiego z wyborów sprzed pięciu lat obecnie niemal równomiernie podzielił się na zwolenników i przeciwników jego ewentualnej dalszej prezydentury. Spośród tych, którzy w poprzednich wyborach głosowali na obecnego prezydenta, obecnie niespełna połowa (47%) deklaruje, iż mając taką możliwość uczyniłaby to samo po raz kolejny. Niemal tyle samo respondentów (46%) twierdzi, że nawet gdyby istniała taka możliwość, to nie oddaliby swojego głosu na Aleksandra Kwaśniewskiego. Dużo bardziej konsekwentni okazują się ci, którzy w wyborach prezydenckich 2000 roku udzielili swojego poparcia innemu kandydatowi niż Kwaśniewski. Jak się okazuje, również w obecnej sytuacji zdecydowana większość z nich (93%) nie głosowałaby na urzędującego prezydenta.

Tabela 10

Deklarowane poparcie w wyborach prezydenckich w 2000 roku*	Gdyby polskie prawo konstytucyjne dopuszczało możliwość pełnienia funkcji prezydenta więcej niż dwie kadencje, to czy Pan(i), mając taką możliwość, oddał(a)by swój głos na Aleksandra Kwaśniewskiego jako kandydata na prezydenta w najbliższych wyborach?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Aleksander Kwaśniewski	47	46	7
Inny kandydat	6	93	1

* Uwzględniono tylko tych respondentów, którzy uczestniczyli w wyborach oraz pamiętali swoje decyzje wyborcze (N=586)

Chęć głosowania na Aleksandra Kwaśniewskiego jako prezydenta, w przypadku istnienia takiej możliwości, wyrażają przede wszystkim respondenci o poglądach lewicowych (54%), sporadycznie uczestniczący w praktykach religijnych (37%) lub w ogóle niepraktykujący (36%) oraz uzyskujący stosunkowo najwyższe dochody *per capita* (42%).

W zdecydowanej większości odmówiliby poparcia Aleksandra Kwaśniewskiego - jako kandydata na urząd prezydenta - respondenci o prawicowej orientacji politycznej (78%), pracujący na własny rachunek (84%) i bezrobotni (68%), jak również osoby z wyższym wykształceniem (69%) oraz badani kilka razy w tygodniu uczestniczący w praktykach religijnych (69%).

Zwolennicy dalszej prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego to przede wszystkim te osoby, które przed wrześniowymi wyborami parlamentarnymi deklarowały chęć głosowania na SLD (80%) oraz PSL (44%). Natomiast propagatorami zmiany na stanowisku głowy państwa są przede wszystkim zwolennicy PO (75%), Samoobrony (72%) i PiS (71%).

Tabela 11

Elektoraty partyjne*	Gdyby polskie prawo konstytucyjne dopuszczało możliwość pełnienia funkcji prezydenta więcej niż dwie kadencje, to czy Pan(i), mając taką możliwość, oddał(a)by swój głos na Aleksandra Kwaśniewskiego jako kandydata na prezydenta w najbliższych wyborach?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
LPR	29	69	2
PiS	25	71	4
SLD	80	14	6
PO	23	75	2
PSL**	44	49	7
Samoobrona	25	72	3

* Pozostałe ugrupowania pominięto ze względu na zbyt niskie deklarowane poparcie
 ** Dane te należy traktować ostrożnie ze względu na małą liczebność elektoratu

Wyniki badań wskazują na to, iż ci, którzy w dalszym ciągu widzieliby Aleksandra Kwaśniewskiego na stanowisku Prezydenta RP, to osoby deklarujące przed wyborami prezydenckimi chęć głosowania na Marka Borowskiego na ten urząd (59%), a w dalszej kolejności również elektorat Andrzeja Leppera (30%) i Donalda Tuska (28%). Najrzadziej zamiar ewentualnego poparcia w wyborach hipotetycznej kandydatury Aleksandra Kwaśniewskiego wyrazili zwolennicy prezydentury Lecha Kaczyńskiego (24%).

Tabela 12

Elektoraty prezydenckie*	Gdyby polskie prawo konstytucyjne dopuszczało możliwość pełnienia funkcji prezydenta więcej niż dwie kadencje, to czy Pan(i), mając taką możliwość, oddał(a)by swój głos na Aleksandra Kwaśniewskiego jako kandydata na prezydenta w najbliższych wyborach?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Marka Borowskiego	59	38	3
Lecha Kaczyńskiego	24	72	4
Andrzeja Leppera	30	66	4
Donalda Tuska	28	68	4

*Pozostałych kandydatów pominięto ze względu na zbyt niskie deklaracje poparcia

★

★

★

Cechą charakterystyczną prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego - w przeciwieństwie do jego poprzednika - są wyjątkowo korzystne oceny realizowanej przez niego polityki. Już u progu pierwszej kadencji swojej działalności uzyskał od społeczeństwa znaczny kredyt zaufania, gdyż po miesiącu urzędowania ponad połowa badanych (53%) oceniała jego pracę pozytywnie, a tylko 12% wyrażało się o niej krytycznie. Później przez długi czas było jeszcze lepiej. W połowie drugiej kadencji pozytywne notowania działań prezydenta sięgnęły nawet 81%, krytycznie zapatrywał się na nie wówczas jedynie co dziesiąty badany (10%)⁷. Jednak już od wiosny 2003 roku mówi się o trwałej tendencji spadku notowań pracy prezydenta. Obecnie odsetek pozytywnych ocen w tym względzie przypomina ten z początku prezydentury (52%). Znacznie przybyło natomiast tych, którzy wystawiają negatywne noty (38%)⁸.

Również szczegółowa analiza, podsumowująca działalność prezydenta u schyłku jego kadencji, wypada znacznie mniej korzystnie niż we wcześniejszych okresach sprawowania przez niego tego urzędu. Mimo wszystko w ogólnym bilansie zysków i strat, wiązanych z tą prezydenturą, jej ocenie towarzyszy umiarkowane zadowolenie. Wprawdzie dość wyraźna jest

⁷ Zob.: M. Strzeszewski, *Oceny działalności prezydenta*, w: „Polska, Europa, Świat. Opinia publiczna w okresie transformacji”, Warszawa 2005.

⁸ Zob. komunikat CBOS: „Oceny działalności parlamentu i prezydenta u schyłku kadencji”, wrzesień 2005.

krytyka sprawowania tego urzędu, zwłaszcza w niektórych kwestiach - głównie związanych z polityką wewnętrzną, jednak sukcesy prezydentury (szczególne w zakresie działań na szczeblu międzynarodowym) zdają się przewyższać przypisywane jej porażki.

Wydaje się zatem, że w znacznym stopniu zasadna była radość społeczeństwa towarzysząca elekcji Aleksandra Kwaśniewskiego. Nie bez pokrycia jednak, jak wynika z badań, okazały się również społeczne obawy związane z tym wyborem.

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. Czy, Pana(i) zdaniem, prezydent Aleksander Kwaśniewski
dobrze czy też źle dotychczas wykonywał swoje obowiązki?
(%)

	Dobrze	Źle	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	65	27	8	1028
Płeć				
Mężczyźni	63	31	6	490
Kobiety	67	24	10	538
Wiek				
18-24 lat	66	28	6	158
25-34	69	24	6	190
35-44	65	29	6	178
45-54	66	27	8	209
55-64	64	30	7	118
65 lat i więcej	60	26	13	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	60	31	9	377
Miasto do 20 tys.	69	23	8	127
20-100 tys.	69	24	7	203
101-500 tys.	69	23	8	198
501 tys. i więcej mieszk.	66	30	4	123
Wykształcenie				
Podstawowe	55	35	10	293
Zasadnicze zawodowe	66	26	9	265
Średnie	71	24	5	357
Wyższe	71	21	7	113
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	64	27	9	59
Prac.umysł.niż.szczebła	75	17	8	95
Pracownicy fiz.- umysł.	71	23	5	100
Robotnicy wykwalifikowani	67	27	6	87
Robotnicy niewykwalifik.	58	38	4	41
Rolnicy	56	35	9	54
Pracujący na własny rach.	50	50	0	28
Bierni zawodowo				
Renciści	64	29	7	106
Emeryci	61	27	12	193
Uczniowie i studenci	73	22	5	92
Bezrobotni	59	34	8	120
Gospodynie domowe i inni	73	17	10	52
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	68	26	6	150
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	78	19	3	57
sekt. pryw. poza rolnict.	67	26	7	208
prywatnym gosp. rolnym	53	36	11	61
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	63	30	7	153
301-500	71	23	6	184
501-900	67	24	9	231
901-1200	78	19	3	80
Powyżej 1200 zł	70	23	7	65
Ocena własnych war. mater.				
Źłe	55	37	8	364
Średnie	67	23	10	422
Dobre	77	20	3	241
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	56	41	4	78
Raz w tygodniu	62	27	11	481
1-2 razy w miesiącu	68	25	8	178
Kilka razy w roku	74	23	4	197
W ogóle nie uczestniczy	64	30	6	90
Poglądy polityczne				
Lewica	79	19	2	159
Centrum	73	21	7	295
Prawica	58	33	9	312
Trudno powiedzieć	56	32	12	262

Tabela 2. Czy Aleksander Kwaśniewski dotychczas sprawował urząd prezydenta:
1 - lepiej, niż się Pan(i) spodziewał(a); 2 - mniej więcej tak, jak się
Pan(i) spodziewał(a); 3- gorzej, niż się Pan(i) spodziewał(a)
(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	17	45	32	6	1028
Płeć					
Mężczyźni	17	44	34	5	490
Kobiety	16	46	31	7	538
Wiek					
18-24 lat	17	46	26	11	158
25-34	21	49	23	6	190
35-44	13	47	37	3	178
45-54	14	45	38	3	209
55-64	18	40	39	4	118
65 lat i więcej	17	38	35	10	175
Miejsce zamieszkania					
Wieś	16	42	36	6	377
Miasto do 20 tys.	20	41	30	9	127
20-100 tys.	13	47	33	7	203
101-500 tys.	18	49	28	5	198
501 tys.i więcej mieszk.	18	44	34	4	123
Wykształcenie					
Podstawowe	15	35	40	11	293
Zasadnicze zawodowe	16	43	37	4	265
Średnie	16	52	27	6	357
Wyższe	24	50	22	4	113
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	29	47	24	0	59
Prac.umysł.niż.szczebla	19	53	20	7	95
Pracownicy fiz.- umysł.	12	50	35	3	100
Robotnicy wykwalifikowani	11	50	35	3	87
Robotnicy niewykwalifik.	21	42	30	8	41
Rolnicy	11	46	38	5	54
Pracujący na własny rach.	11	35	51	3	28
Bierni zawodowo					
Renciści	15	43	38	5	106
Emeryci	17	39	35	9	193
Uczniowie i studenci	21	46	19	13	92
Bezrobotni	16	39	39	5	120
Gospodynie domowe i inni	14	48	32	5	52
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	16	49	32	2	150
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	27	39	27	7	57
sekt. pryw. poza rolnict.	16	51	28	5	208
prywatnym gosp. rolnym	11	43	39	8	61
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	18	44	32	6	153
301-500	17	48	32	3	184
501-900	15	46	34	5	231
901-1200	25	48	23	4	80
Powyżej 1200 zł	18	46	28	8	65
Ocena własnych war. mater.					
Złe	12	38	44	6	364
Średnie	15	48	29	7	422
Dobre	25	48	22	6	241
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	18	37	34	11	78
Raz w tygodniu	17	44	33	6	481
1-2 razy w miesiącu	16	44	36	4	178
Kilka razy w roku	13	46	34	7	197
W ogóle nie uczestniczy	22	47	23	8	90
Poglądy polityczne					
Lewica	21	49	28	3	159
Centrum	16	52	30	2	295
Prawica	18	41	36	4	312
Trudno powiedzieć	12	38	34	16	262

Tabela 3. Biorąc pod uwagę działalność Aleksandra Kwaśniewskiego w całym okresie sprawowania przez niego urzędu prezydenta, proszę powiedzieć, czy, Pana(i) zdaniem, prezydent Kwaśniewski dotychczas: 1 - podejmował zwykle właściwe decyzje; 2 - podejmował zwykle niewłaściwe decyzje (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	53	21	26	1028
Płeć				
Mężczyźni	54	21	25	490
Kobiety	52	21	27	538
Wiek				
18-24 lat	53	21	26	158
25-34	57	18	26	190
35-44	52	25	23	178
45-54	53	22	25	209
55-64	55	21	24	118
65 lat i więcej	50	19	32	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	48	23	29	377
Miasto do 20 tys.	62	15	23	127
20-100 tys.	53	18	28	203
101-500 tys.	58	19	23	198
501 tys. i więcej mieszk.	52	27	21	123
Wykształcenie				
Podstawowe	46	22	33	293
Zasadnicze zawodowe	56	21	23	265
Średnie	56	20	24	357
Wyższe	56	22	22	113
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	47	26	27	59
Prac. umysł. niż. szczebla	68	16	15	95
Pracownicy fiz.- umysł.	53	16	31	100
Robotnicy wykwalifikowani	53	22	26	87
Robotnicy niewykwalifik.	56	27	17	41
Rolnicy	49	27	24	54
Pracujący na własny rach.	27	38	35	28
Bierni zawodowo				
Renciści	51	17	31	106
Emeryci	51	19	30	193
Uczniowie i studenci	60	14	26	92
Bezrobotni	52	27	21	120
Gospodynie domowe i inni	54	21	25	52
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	51	23	26	150
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	65	9	26	57
sekt. pryw. poza rolnict.	53	22	25	208
prywatnym gosp. rolnym	48	27	25	61
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	57	23	20	153
301-500	55	17	28	184
501-900	57	21	23	231
901-1200	68	15	16	80
Powyżej 1200 zł	62	14	24	65
Ocena własnych war. mater.				
Złe	44	29	27	364
Średnie	54	18	27	422
Dobre	65	13	22	241
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	40	34	26	78
Raz w tygodniu	51	21	29	481
1-2 razy w miesiącu	63	19	18	178
Kilka razy w roku	57	16	27	197
W ogóle nie uczestniczy	50	26	24	90
Poglądy polityczne				
Lewica	68	15	17	159
Centrum	58	17	26	295
Prawica	50	26	24	312
Trudno powiedzieć	43	23	34	262

Tabela 4. Biorąc pod uwagę działalność Aleksandra Kwaśniewskiego w całym okresie sprawowania przez niego urzędu prezydenta, proszę powiedzieć, czy, Pana(i) zdaniem, prezydent Kwaśniewski dotychczas: 1 - dobrze reprezentował Polskę za granicą; 2 - źle reprezentował Polskę za granicą

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	78	11	11	1028
Płeć				
Mężczyźni	79	10	11	490
Kobiety	77	11	12	538
Wiek				
18-24 lat	74	13	14	158
25-34	82	9	9	190
35-44	76	12	13	178
45-54	81	11	7	209
55-64	75	12	13	118
65 lat i więcej	78	9	13	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	72	13	15	377
Miasto do 20 tys.	80	8	12	127
20-100 tys.	80	10	10	203
101-500 tys.	85	8	7	198
501 tys. i więcej mieszk.	80	14	7	123
Wykształcenie				
Podstawowe	70	12	18	293
Zasadnicze zawodowe	79	12	8	265
Średnie	83	9	8	357
Wyższe	81	10	9	113
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	77	12	11	59
Prac. umysł. niż. szczebla	84	6	11	95
Pracownicy fiz.- umysł.	89	5	6	100
Robotnicy wykwalifikowani	81	8	11	87
Robotnicy niewykwalifik.	73	13	13	41
Rolnicy	65	21	14	54
Pracujący na własny rach.	62	27	11	28
Bierni zawodowo				
Renciści	78	11	11	106
Emeryci	80	6	14	193
Uczniowie i studenci	85	8	7	92
Bezrobotni	71	16	13	120
Gospodynie domowe i inni	65	20	15	52
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	80	9	11	150
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	87	4	8	57
sekt. pryw. poza rolnict.	82	9	8	208
prywatnym gosp. rolnym	61	22	17	61
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	74	13	13	153
301-500	82	8	10	184
501-900	83	9	8	231
901-1200	91	8	1	80
Powyżej 1200 zł	82	6	12	65
Ocena własnych war. mater.				
Złe	72	15	13	364
Średnie	82	8	10	422
Dobre	81	8	11	241
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	64	25	11	78
Raz w tygodniu	78	9	13	481
1-2 razy w miesiącu	79	8	13	178
Kilka razy w roku	85	10	5	197
W ogóle nie uczestniczy	78	11	11	90
Poglądy polityczne				
Lewica	86	8	6	159
Centrum	85	8	7	295
Prawica	76	15	10	312
Trudno powiedzieć	69	11	20	262

Tabela 5. Biorąc pod uwagę działalność Aleksandra Kwaśniewskiego w całym okresie sprawowania przez niego urzędu prezydenta, proszę powiedzieć, czy, Pana(i) zdaniem, prezydent Kwaśniewski dotychczas: 1 - przy podejmowaniu decyzji kierował się przede wszystkim interesami sił politycznych, z których się wywodzi; 2 - przy podejmowaniu decyzji nie wyróżniał interesów żadnej z sił politycznych

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	39	37	24	1028
Płeć				
Mężczyźni	42	37	21	490
Kobiety	36	36	28	538
Wiek				
18-24 lat	35	39	26	158
25-34	40	33	26	190
35-44	44	38	18	178
45-54	39	36	25	209
55-64	41	37	21	118
65 lat i więcej	35	36	29	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	35	34	31	377
Miasto do 20 tys.	38	42	19	127
20-100 tys.	38	34	28	203
101-500 tys.	41	42	17	198
501 tys. i więcej mieszk.	50	33	17	123
Wykształcenie				
Podstawowe	33	33	34	293
Zasadnicze zawodowe	39	39	22	265
Średnie	43	38	19	357
Wyższe	45	32	23	113
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	50	29	21	59
Prac. umysł. niż. szczebla	42	39	20	95
Pracownicy fiz.- umysł.	40	37	23	100
Robotnicy wykwalifikowani	41	32	27	87
Robotnicy niewykwalifik.	33	54	13	41
Rolnicy	43	38	19	54
Pracujący na własny rach.	61	24	15	28
Bierni zawodowo				
Renciści	35	40	25	106
Emeryci	36	35	28	193
Uczniowie i studenci	32	42	26	92
Bezrobotni	39	31	30	120
Gospodynie domowe i inni	33	41	25	52
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	43	37	21	150
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	36	37	27	57
sekt. pryw. poza rolnict.	45	34	21	208
prywatnym gosp. rolnym	40	38	22	61
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	30	42	28	153
301-500	39	38	23	184
501-900	39	40	21	231
901-1200	36	47	16	80
Powyżej 1200 zł	44	38	18	65
Ocena własnych war. mater.				
Złe	42	32	26	364
Średnie	36	38	26	422
Dobre	40	40	20	241
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	39	36	25	78
Raz w tygodniu	40	34	25	481
1-2 razy w miesiącu	33	43	24	178
Kilka razy w roku	40	35	24	197
W ogóle nie uczestniczy	39	39	22	90
Poglądy polityczne				
Lewica	30	50	19	159
Centrum	36	40	24	295
Prawica	52	33	15	312
Trudno powiedzieć	32	28	39	262

Tabela 6. Aleksander Kwaśniewski obejmując urząd prezydenta Polski mówił, że chce być prezydentem wszystkich Polaków. Czy, Pana(i) zdaniem, Aleksandra Kwaśniewskiego można nazwać prezydentem wszystkich Polaków czy też nie?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	51	43	6	1028
Płeć				
Mężczyźni	49	45	6	490
Kobiety	51	42	7	538
Wiek				
18-24 lat	45	51	3	158
25-34	56	39	6	190
35-44	45	51	4	178
45-54	54	36	10	209
55-64	52	42	6	118
65 lat i więcej	49	43	8	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	49	44	6	377
Miasto do 20 tys.	53	40	7	127
20-100 tys.	49	43	8	203
101-500 tys.	52	41	6	198
501 tys. i więcej mieszk.	49	49	3	123
Wykształcenie				
Podstawowe	47	44	9	293
Zasadnicze zawodowe	51	43	6	265
Średnie	52	43	5	357
Wyższe	52	46	2	113
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	46	54	0	59
Prac. umysł. niż. szczebla	62	30	7	95
Pracownicy fiz.- umysł.	49	42	9	100
Robotnicy wykwalifikowani	47	44	9	87
Robotnicy niewykwalifik.	52	39	9	41
Rolnicy	58	34	8	54
Pracujący na własny rach.	28	68	4	28
Bierni zawodowo				
Renciści	50	41	9	106
Emeryci	49	44	7	193
Uczniowie i studenci	53	46	2	92
Bezrobotni	46	49	5	120
Gospodynie domowe i inni	51	45	4	52
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	50	45	4	150
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	62	31	7	57
sekt. pryw. poza rolnict.	47	44	9	208
prywatnym gosp. rolnym	55	37	8	61
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	52	45	3	153
301-500	53	41	6	184
501-900	55	42	4	231
901-1200	60	36	4	80
Powyżej 1200 zł	63	32	4	65
Ocena własnych war. mater.				
Złe	42	52	7	364
Średnie	53	40	7	422
Dobre	58	38	4	241
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	32	61	7	78
Raz w tygodniu	51	43	6	481
1-2 razy w miesiącu	54	37	9	178
Kilka razy w roku	52	42	6	197
W ogóle nie uczestniczy	51	43	6	90
Poglądy polityczne				
Lewica	67	31	2	159
Centrum	58	38	4	295
Prawica	40	56	4	312
Trudno powiedzieć	43	42	14	262

Tabela 7. Czy, Pana(i) zdaniem, Aleksander Kwaśniewski jako prezydent wpłynął na polepszenie czy też pogorszenie sytuacji ludzi takich jak Pan(i)? (%)

	Polepszenie	Pogorszenie	W ogóle nie wpłynął	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	11	29	54	6	1028
Płeć					
Mężczyźni	13	27	54	5	490
Kobiety	9	30	54	7	538
Wiek					
18-24 lat	24	23	45	8	158
25-34	21	19	54	7	190
35-44	5	29	58	7	178
45-54	6	30	60	4	209
55-64	4	39	53	4	118
65 lat i więcej	7	35	53	5	175
Miejsce zamieszkania					
Wieś	10	31	51	8	377
Miasto do 20 tys.	8	22	64	6	127
20-100 tys.	14	31	53	2	203
101-500 tys.	14	24	54	7	198
501 tys.i więcej mieszk.	11	29	55	5	123
Wykształcenie					
Podstawowe	10	33	49	8	293
Zasadnicze zawodowe	9	33	52	6	265
Średnie	12	24	59	5	357
Wyższe	17	20	60	3	113
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	15	16	63	5	59
Prac.umysł.niż.szczebla	23	20	54	3	95
Pracownicy fiz.- umysł.	11	24	56	9	100
Robotnicy wykwalifikowani	9	23	63	5	87
Robotnicy niewykwalifik.	12	36	43	8	41
Rolnicy	4	30	54	12	54
Pracujący na własny rach.	16	24	60	0	28
Bierni zawodowo					
Renciści	9	41	43	7	106
Emeryci	5	37	54	4	193
Uczniowie i studenci	26	15	52	7	92
Bezrobotni	8	34	53	5	120
Gospodynie domowe i inni	4	26	61	9	52
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	9	25	65	1	150
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	23	14	57	6	57
sekt. pryw. poza rolnict.	15	25	52	8	208
prywatnym gosp. rolnym	2	33	54	11	61
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	7	38	47	8	153
301-500	10	26	58	6	184
501-900	9	30	58	3	231
901-1200	21	22	54	2	80
Powyżej 1200 zł	16	18	63	3	65
Ocena własnych war. mater.					
Złe	4	44	48	4	364
Średnie	9	24	59	7	422
Dobre	26	12	55	7	241
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	8	34	54	5	78
Raz w tygodniu	12	31	53	5	481
1-2 razy w miesiącu	12	24	54	9	178
Kilka razy w roku	10	26	57	7	197
W ogóle nie uczestniczy	14	26	55	5	90
Poglądy polityczne					
Lewica	11	21	63	6	159
Centrum	15	26	54	5	295
Prawica	10	30	53	6	312
Trudno powiedzieć	8	34	50	8	262

Tabela 8. Gdyby polskie prawo konstytucyjne dopuszczało możliwość pełnienia funkcji prezydenta więcej niż dwie kadencje, to czy Pan(i), mając taką możliwość, oddał(a)by swój głos na Aleksandra Kwaśniewskiego jako kandydata na prezydenta w najbliższych wyborach?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	32	60	8	1025
Płeć				
Mężczyźni	32	63	5	489
Kobiety	31	58	11	536
Wiek				
18-24 lat	29	66	5	158
25-34	34	59	7	187
35-44	26	67	8	178
45-54	33	61	6	209
55-64	38	57	5	118
65 lat i więcej	31	54	15	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	30	62	7	377
Miasto do 20 tys.	34	58	8	127
20-100 tys.	32	60	8	203
101-500 tys.	32	58	10	196
501 tys. i więcej mieszk.	31	64	5	122
Wykształcenie				
Podstawowe	32	57	11	293
Zasadnicze zawodowe	32	62	6	265
Średnie	32	60	8	356
Wyższe	27	69	3	112
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	25	75	0	59
Prac. umysł. niż. szczebla	34	55	11	95
Pracownicy fiz.- umysł.	36	59	4	100
Robotnicy wykwalifikowani	28	65	8	87
Robotnicy niewykwalifik.	35	62	3	41
Rolnicy	29	64	7	54
Pracujący na własny rach.	16	84	0	28
Bierni zawodowo				
Renciści	35	56	9	106
Emeryci	33	54	12	193
Uczniowie i studenci	37	59	4	92
Bezrobotni	26	68	6	118
Gospodynie domowe i inni	28	55	16	52
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	31	64	5	150
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	42	54	4	57
sekt. pryw. poza rolnict.	30	65	6	208
prywatnym gosp. rolnym	26	64	10	61
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	33	59	8	153
301-500	35	57	8	183
501-900	34	60	6	231
901-1200	43	51	5	80
Powyżej 1200 zł	42	50	8	65
Ocena własnych war. mater.				
Złe	25	66	9	364
Średnie	32	60	9	421
Dobre	41	55	4	240
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	24	69	7	78
Raz w tygodniu	30	63	8	480
1-2 razy w miesiącu	31	60	9	178
Kilka razy w roku	37	57	6	197
W ogóle nie uczestniczy	36	55	9	88
Poglądy polityczne				
Lewica	54	43	3	156
Centrum	37	57	6	295
Prawica	18	78	4	312
Trudno powiedzieć	27	56	17	262